

KRAJINSKA ARHITEKTURA

PREDSTAVITEV KNJIGE

Janez Marušič

Naslov: *Krajinska arhitektura*

Avtor: *Dušan Ogrin*

Leto izdaje: *2010*

Založnik in izdajatelj:

*Oddelek za krajinsko arhitekturo,
Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani*

Obseg: *324 strani, 784 ilustracij*

ISBN: *978-961-6833-02-8*

Krajinska arhitektura je ena tistih knjig, ki zapolnjuje vrzel v knjižnici slovenskih strokovnih besedil. Delo govori o krajinski arhitekturi, vendar ne gre za kompendij, kot je običajno pri knjižnih predstavitev delovnih področij. V njem namreč teče razprava tudi o perečih strokovnih vprašanjih. Je zapis razlag, ki jih je narekovalo vsakodnevno srečevanje s potrebo po pojasnjevanju. Avtorja prof. Ogrina poznamo kot »očeta krajinske arhitekture« na Slovenskem. Zato imamo pred seboj temeljno strokovno besedilo. Med branjem spoznamo dejavnost, ki ima pomembno vlogo pri ustvarjanju našega okolja. Ne gre spregledati, da avtor krajinsko arhitekturo etablira kot dejavnost pri urejanju prostora, ki ustvarja okolje za družbeno sožitje in skuša hkrati v sodobnem svetu zgraditi spoštljiv odnosu do narave. V delu gre sicer tudi za osebni kredito, ki pa ne ostaja na osebni ravni. Posploši ga na način, da ustvarja temelje dejavnosti. Zato je besedilo prispevek k splošnejši opredelitvi krajinske arhitekture z njenimi nalogami v družbi in prostoru. Prek teoretičnega diskurza pokaže na temelje, odkriva pa tudi zablode svoje in drugih strok, ki so dejavne v krajini, na primer kiparstva in arhitekture. Pri tem se avtor ne zapira v slovensko materialno in duhovno okolje. Knjiga je univerzalno čtivo. Tudi napaja se iz globalnih izkušenj – zgodovinskih in sodobnih. Faktografsko in fotografsko gradivo je s celega sveta, v manjšem delu iz Slovenije.

Na začetku knjige avtor postavi okvire krajinski arhitekturi. Na eni strani je krajina, materialni svet, na drugi človek in družba, ki zavestno, z namenom, posega v ta materialni svet in ga

preureja. Opredelitev krajine je pač razlaga stvarnega sveta glede na potrebe in iz njih izvirajoča vrednostna stališča, triada, pravi avtor, v katero je umeščen pojem krajine. To premakne pojem krajine iz opisa stvarnega sveta v opis bolj abstraktnega sveta odnosov. Ta premik razpre paleto možnosti za interpretacije. Isto krajino lahko opišemo na deset načinov, pravi in pri tem navaja angleškega geografa D. Meiniga. Krajina je umetna tvorba, je zgodovina, je ideologija, je materialna vrednost, je estetika, je tudi problem, je bivališče in kraj hkrati. Slednje opredelitve so ključne za doživljanje krajine in raznovrstnost našega vrednostnega odnosa do okolja. Kam naj se obrnem? Kateri je moj naslednji korak? Kaj bom naredil? Ta problemski okvir določa naš odnos do okolja, v katerem smo. Človek pač neprestano načrtuje. Zato je tudi krajinsko načrtovanje tako neposredno povezano z doživljanjem krajine. Krajinska arhitektura pripravlja odgovore na vrsto bivanjskih in razvojnih težav, predvsem tistih, povezanih s kulturo v stiku z naravo, prvobitnostjo in s spontanostjo. Vanjo, v naravo, vnašamo lastno razumevanje, kaj je dobro, kaj je lepo, kaj koristno in kaj je nujno in kaj manj nujno spreminjanje okolja.

Ko listamo po knjigi, sledimo zaporedju poglavij, sledimo posameznim opredelilnicam krajinske arhitekture. Najprej je tu predstavitev načrtovanja krajine kot sistema načrtovalskih pravil, ki krajinsko arhitekturo delijo na generalno načrtovanje – planiranje in projektno načrtovanje – oblikovanje skladno z namenom, s funkcionalnostjo urejevalnih možnosti in skladno z opredelitvijo ureditvenega problema. Problem pa je bodisi, kako razmestiti nove rabe prostora, bodisi strukturna ureditev in opredelitev novih objektov v krajini.

Osrednja »junakinja« pripovedi o krajinski arhitekturi je dejansko kulturna krajina, predvsem, čeprav ne samo, tiste njene pojavne oblike, ki sporočajo oblikovalno misel, ne glede na utilitarne korenine, družbeno vlogo in druga prapočela krajinske arhitekture. Tu bi lahko dopolnili deset Meinigovih razlag krajine in dodali še eno razlago krajine, krajino kot jezik. Tako tudi v knjigi teče pripoved o razvoju oblikovalne misli v odprtem prostoru. Oblikovalna misel je vedno izraz zgodovinskega časa, morda še raje trenutka v razvoju. Zato je tudi kulturna krajina vpeta v razvojni in prostorski kontinuum. Vpeta je v zgodovinski čas in prostor in je hkrati njegov izraz. Pogojevana je z materialnimi in tehnološkimi možnostmi, pa vendar s specifičnim izrazjem, oblikovalnim jezikom, besednjakom in sintakso, ki ju razumeta doba in kraj. Avtor knjige opisuje razvojne stopnje krajinskega oblikovanja z majhnimi slovarčki in skladenjskimi pravili. Tak »jezikoslovni« pogled na kulturno krajino v času in prostoru razkriva družbeno vlogo krajinske arhitekture v različnih družbenih okoljih in različnih geografskih prostorih.

Družbena funkcija krajinske arhitekture je nekaj, kar je avtorju knjige še posebno blizu. Z razpravo o družbeni vlogi krajinske arhitekture sega iz preteklosti v sedanost in k današnji vlogi krajinske arhitekture v družbenem življenju. Ugotavlja, da so bile krajinske ureditve vse »do nastanka večjih mest v industrijskih družbah v 19. stol. malone izključno sestavina bivališč privilegiranih družbenih slojev«. Podružbljanje družbene vloge krajinskih ureditev pripelje v mesta parke, ki niso več izključna dobrina višjih slojev, marveč vseh prebivalcev mesta. Sodobni čas, kot pravi prof. Ogrin, širi delokrog krajinskega oblikovanja na zunajmestni prostor. Krajinsko urejanje dobi nove naloge, kot so sanacije z graditvijo različnih objektov poškodovanih zemljišč, preurejanje kmetijskega prostora, ureditve vodnih krajin, občestnega prostora in podobno.

Razpravo o družbeni vlogi krajin sklene vprašanje: So dela krajinske arhitekture lahko umetnost? Devet pogojev mora izpolnjevati krajinska ureditev, da jo imamo lahko za umetnost, pravi avtor. Pač, kot vsaka stanovanjska hiša ne more biti umetnost, tudi vsak hišni vrt ne more biti umetniško delo, navaja misel B. Beitmananna, čeprav je besedna zveza »umetnost urejanja vrtov« zelo razširjena opis dejavnosti urejanja vrtov. Navkljub tem zadržkom pa krajinsko arhitekturo postavlja ob bok drugim oblikovalnim dejavnostim, ki sodijo k umetniškemu ustvarjanju, arhitekturi, likovni umetnosti, tudi glasbi. Iz njihovega teoretskega repertoarja črpa največ analogij ali pravil, ko poskuša oblikovati teorijo krajinske arhitekture, čeprav se krajinska arhitektura, kot pravi, »zavoljo nekaterih pomembnih posebnosti precej razlikuje od drugih oblikovalnih področij«. Z razpravo o teoriji krajinsko arhitekturo utemeljujejo kot posebno oblikovalno disciplino, čeprav avtor samokritično poudarja, da bi »temeljitejše in tehtnejše pisanje o teoriji oblikovanja krajine ... terjalo drugačen pristop in predvsem mnogo več prostora«. V ta okvir sodi tudi razprava o uporabi rastlinskega gradiva, ki ima sicer tudi lastne likovne značilnosti: barvo, tonsko vrednost, teksturo in obliko, ter razprava o gradivu, ki je vzeto iz mrtve narave, to je vodi, kamnih in skalah.

Ob splošnem delu ima knjiga še poseben del. V njem so predstavljena specifična problemska področja krajinskih ureditev. Vsakemu avtor namenja poglavje, ki ga uvaja pogled v zgodovino, tudi posebne oblike posamezne ureditvene kategorije. Začne s parkom kot morda najbolj kompleksnim in celovitim ureditvenim problemom. Vrt opredeljuje kot posebno pojavno obliko stanovanjske krajine in mu pravzaprav s tem daje pravo vlogo oziroma poenoti pomen vseh krajinskih ureditev znotraj stanovanjskih okolij v duhu razširjenega bivalnega prostora. Med pojavne oblike urejanja krajine uvršča še trg kot javni prostor mesta, pokopališče kot prostor spomina, drevored, mestno krajino kot zeleni sistem mesta. Posebno poglavje posveča zasaditvam rastlinja – saditvenemu načrtu. Umešča ga v tehniško dopolnilo k ureditvenemu načrtu. Saditveni načrt pač ni specifična urejevalna kategorija. Ta poudarek se zdi pomemben spričo pogostokrat napačnega razumevanja pomena in vloge rastlinja v krajinskih ureditvah in sadilnega načrta kot končnega oblikovalskega dometa krajinske arhitekture.

Kulturna krajina, ki ji je v knjigi namenjeno posebno poglavje, je posebno področje, ki se mu, poleg krajinskega oblikovanja v mestnem prostoru, avtor še posebej posveča. Tudi tu ga zanimajo likovne manifestacije naporov, ki jih narekuje ljudstvom po svetu boj za preživetje, izjemne oblike kmetijske rabe prostora in kot da so prav te oblike kmetijske rabe, na primer terase, posebne oblike zadrževanja vlage v tleh, inspiracija za likovne rešitve pri krajinskih ureditvah v ekološko prav tako težavnih razmerah različnih grajenih prostorov.

Kot nekakšna dopolnitev sicer bogatega nabora teoretskih razlag je avtor v knjigo uvrstil še dve poglavji. Obravnavata dve problemski področji, ki vzpodbujata raznolike, včasih prav nasprotno si poglede. Neposredno zadevata krajino in krajinsko arhitekturo. Prvo tako problemsko področje je razmerje med landartom in oblikovanjem krajine, tudi spričo razlag landarta, ki se velikokrat skuša umestiti kot neke vrste duhovni posrednik med naravo in družbo, še zlasti ob mnogih zadregah, ki jih imajo sodobne družbe v zvezi z obremenjevanjem okolja. Tako se odpira prostor za morebitne mistifikacije in nesporazume, ki jemljejo umetniškemu delovanju njegovo neutilitarno, duhovno naravo. Landart je pač, kot pravi D. Ogrin, opredmetenje osebnega avtorjevega sporočila

in ni vezan na družbeno naročilo, kar je sicer značilnost krajinskoarhitekturne ureditve. Produkti landarta so glede oblike in odnosa do okolja povsem neodvisni. Krajinske ureditve so v prvi vrsti uporabne, tudi ekološko kolikor je le mogoče stabilne. Navsezadnje pomenijo le transformacijo narave v neko človeku bolj prilagojeno stanje, kakorkoli že opredelimo to prilagojenost, kot utilitarno ali kot duhovno prilagojenost.

Zadnje področje razprave v knjigi je predstavljeno v poglavju, ki govori o morfološkem razmerju med arhitekturo in krajino. Poglavje zaokrožuje po svoje vendarle enciklopedičen in hkrati teoretičen diskurz o krajinski arhitekturi.

prof. dr. Janez Marušič

e-pošta: Janez.Marusic@bf.uni-lj.si